

1. Πόρτα με γλυπτό διάκοσμο στην Καλαθασσό.

2. Εισόδος της «Οικίας Τζανετή» στην Αθηαίνου.

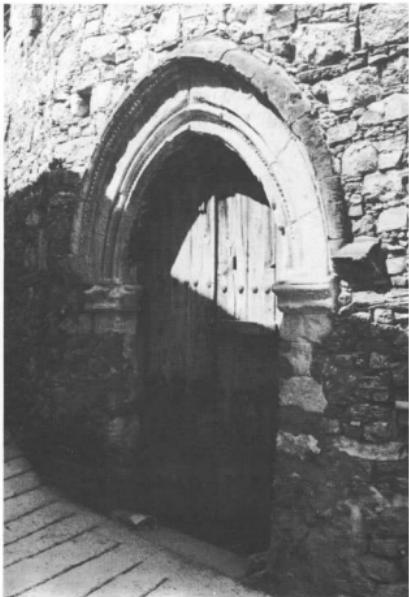
Στοιχεία λαϊκής διακοσμητικής τέχνης στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Κύπρου

Πλούσια, πηγαία και πολύμαρφη είναι η δημιουργία των ανώνυμων καλλιτεχνών, τεχνιτών και μαστόρων της Κύπρου που έφεραν από γενιά σε γενιά ως το κατώφλι του αιώνα μας τη ντόπια λαϊκή παράδοση.

Η Κυπριακή λαϊκή τέχνη με κύρια χαρακτηριστικά τη λιτότητα και τη γόνιμη σύνθεση ποικίλων και συχνά ετερογενών στοιχείων, εκφράστηκε με διαφορετική έμφαση κατά περιοχές, σ' όλους τους τομείς της καλλιτεχνικής δημιουργίας (λιθογλυπτική, ξυλογλυπτική, ζωγραφική, μεταλλοτεχνία, κεντητική κλπ.). Παρά την πολυσήμαντη αξία της — ιστορική, εθνική, πολιτιστική και καλλιτεχνική — και την επισήμανσή της από πρωτοπόρους μελετητές, η σπουδή της λαϊκής τέχνης της Κύπρου εξακολουθεί να έχει αποσπασματικό χαρακτήρα. Η έρευνα, στο βαθμό που έχει προχωρήσει, αναφέρεται κυρίως σε κινητά είδη λαϊκής τέχνης (έπιπλα, διακοσμημένα εργαλεία και σκεύη, κεντήματα, υφαντά, ενδυμασίες, κοσμήματα)¹ που σώζονται ακόμα σε αρκετά χωριά. Εκτός από το μικρό ποσοστό αντιπροσωπευτικών δειγμάτων λαϊκής τέχνης που φυλάσσονται στα Μουσεία Λαϊκής Τέχνης και σε ιδιωτικές συλλογές, πολλά τέτοια είδη έχουν αποσυνδεθεί από το περιβάλλον τους και διασκορπίζονται με το εμπόριο, γεγονός που κάνει πολύ δυσκολότερη τη μελέτη τους.

Φρόσω Ριζοπούλου - Ηγουμενίδου

Αρχαιολογικός Λειτουργός Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου

3. Εισόδος του Ληνού στο Όμεδος.

ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν τα δημιουργήματα λαϊκής τέχνης που είναι ενδιαματωμένα στα κτίσματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και επομένως η τύχη τους έξαρταται άμεσα από τη δυνατότητα διάσωσης και συντήρησης εκείνης. Παρά το γεγονός ότι η λαϊκή αρχιτεκτονική της Κύπρου αποτελείται και αποτελεί αντικείμενο μελέτης, τα στοιχεία που διακοσμούν κάτιν σπιέμα της παραδοσιακής κατοικίας, επισφραγίζοντας τον «λαϊκό» χαρακτήρα της, δεν έχουν ερευνηθεί συστηματικά και παρεπιπόντως μόνον, αναφέρονται στις σχετικές με τη λαϊκή αρχιτεκτονική εργασίες. Η συλλογή των συνδεδεμένων με την αρχιτεκτονική διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν σημαντικό μέρος του συνόλου της λαϊκής έκφρασης, την πυλοποιική κατάσταση των συνδεσμών των μοτίβων και των παραλλαγών τους κατά περιοχές, τα υλικά και μέσα κατασκευής, η σημαιολογική και συγκριτική μελέτη τους, θα αποτελέσουν θέμα ευρύτερης εργασίας σε συνδυασμό με τη μελέτη των αντιστοιχών αρχιτεκτονικών μορφών και ήδη συγκεντρώνεται τα υλικό για το σκοπό αυτό. Το σύντομο άρθρο που ακολουθεί δεν αποτελεί παρά ένα εισαγωγικό σημείωμα, μια απλή αναφορά στους τομείς όπου η λαϊκή διακοσμητική δένεται με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, και παρουσιάσ-

στο νησί (εικ. 1). Αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι η είσοδος της «Οικίας Τζανετή» στην Αθηνάου (εικ. 2). Στο σπίτι αυτό ο γλυπτός διάκοσμος επεκτείνεται στα τόξα του ηλιακού, στην πρόσοψη και στο εσωτερικό.

Θυρώματα με γοτθικού τύπου πλούσια διακοσμημένες ομοιόμορφες καμάρες φερτές από παλαιότερα κτήρια ή σε απομίμηση προτύπων επέζησαν ως τις μέρες μας. Τέτοιου τύπου με ανάγλυφες οδοντωτές ταίνιες είναι οι πόρτες του Μοναστηριού στο Όμεδος και πανομοιότυπή τους η πόρτα του Ληνού στο ίδιο χωριό (εικ. 3), που διασκόλλα διακρίνεται από την είσοδο του αρχοντικού του Δραγούμανού Χατζηγεωργάκη Κορνέσου στην Παλιά Λευκωσία. Οι διακοσμημένες με νεοκλασικά μοτίβα είσοδοι νεώτερων σπιτών αστικής αρχιτεκτονικής αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία. Οι σκαλισμένοι σε πωρόλιθο ημικίονες που απολήγουν σε παραλλαγές αρχαίων κιανοκράνων αποτελούν κύριο χαρακτηριστικό τους, ενώ το κλείδι της καμάρας της πόρτας κοσμείται συχνά με ανάγλυφα φυτικά θέματα, αγγελούς, σταυρού κ.ά. Η χρονολογία μπορεί να είναι εγχρόκατη ή να σχηματίζεται στο κυκλιδώμα πάνω από την ξύλινη ταπιλαδωτή πόρτα.

Πιο κοντά στην πόρτα λαϊκή παράδοση είναι τα λιθανάγλυφα «φυλακτά» εκκλησιών, σπιτών και άλλων κτισμάτων, π.χ. μώλων ή γεφυρών που προορίζονται για την προστασία του σπιτιού και την αποτροπή κάθε κακού και βρίσκονται διαδεδομένα σ' όλες τις περιοχές του νησιού σε διαφορετικές θεματικές παραλλαγές. Στα περισσότερα «φυλακτά» επίκεντρο είναι ο σταυρός διαφόρων τύπων, συχνά με την λόγχη και το σπόνγιο δεξιά τοποθετημένα στις κεραίες (Arma Christi) ή τρεις σταυροί ή σταυρός πλαισιωμένος από ζώα (λιοντάρια) ή πουλιά και άλλα διακοσμητικά θέματα, που εδώ αποτελούν συμβολικό χαρακτήρα σε συνδυασμό με θρησκευτικές φρεσκές ή έχει σε συντομογραφία και συχνά με κτητορική επιγραφή και τη χρονολογία του κτίσματος.

Από τα πο συνέθετα δείγματα του είδους είναι «φυλακτό» του 1817 από σπίτι του χωριού Λαζανίδι. Ολόκληρη η επιφάνεια της πλάκας (εικ. 4) καλύπτεται από σκαλισμένες σε ρηχό ανάγλυφο παραστάσεις (ομώβιλα του πάθους, ήλιο, σελήνη, φύλακα του σπιτιού με σπαθί, κατακύμαφο διάδολο μπροστά στο «βείο χέρι» που τον αποτρέπει, λουσούδια κ.ά.) που διακόπτονται από συμβολικά γράμματα, κτητορική και αποτρεπτική επιγραφή. Παράλληλα με τα θρη-

σκευτικά θέματα, σε λιθανάγλυφα «φυλακτά» επίζουν εγχάρακτες ή ανάγλυφες απεικονίσεις δαιμονιών προσωπείων με αποτροπικό χαρακτήρα. Στην περίπτωση των φυλακτών η λαϊκή τέχνη, πέρα από το διακοσμητικό χαρακτήρα της, έρχεται να εκφράσει με τον πιο παραστατικό τρόπο θρησκευτικές - μαγικές δύνασις και δειναιδάμιονιες.

Άλλα αξιόλογα δείγματα λιθογλυπτικής τέχνης αποτελούν οι διακοσμήσεις αρχιτεκτονικών μελών, κυρίως κιονοκράνων ή τόξων που συναντάμε στους αρχιτεκτονικούς τύπους σπιτιών που έχουν πόρτιο ή ηλιακό με τοξοστοιχία. Τα τόξα σπηρίζονται σε χαμηλές κολώνες ή πεσσούς με ανάλογους σχήματας κιονοκράνων που διευκολύνουν τη σύνδεση του τόξου με τη βάση του. Το περίγραμμα τους τονίζεται με γλυφές και οι επιφάνειές τους κοσμούνται με απλά γεωμετρικά μοτίβα, ταινίες, ρόδακες κ.ά. Σε παραδοσιακά σπίτια που το εσωτερικό τους διαμορφώνεται σε δίχωρο με καμάρα («παλάτι»), ανάλογη διακόσμηση παρατηρείται στα σημεία όπου η καμάρα «αθήνει» στους τοίχους ή απολήγει σε ενωματωμένη στον τοίχο παραστάδα. Οι απολήξεις αυτές έχουν συνήθως απλό αλλά ποικιλό σε παραλλαγές ανάλογο διάκοσμο γεωμετρικών και φυτικών μοτίβων. Η τάση για δημιουργία παραλλαγών με παρόμια μοτίβα είναι τόσο έντονη, ώστε παρατηρείται το φαινόμενο απόληξεις της ίδιας καμάρας να έχουν παραπλήσια αλλά διαφορετικό διάκοσμο (εικ. 5).

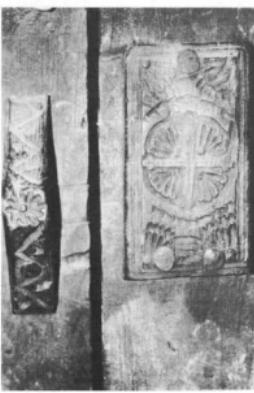
4. Λιθανάγλυφο «φυλακτό» χρονολογίας 1817 στο χωρίο Λαζανιά.

Γενιπέττο διακοσμητικό στοιχείο (π.χ. ρόδακας) μπορεί να τονίζει και το κλειδί της καμάρας. Όπως είναι φυσικό, η λιθογλυπτική αναπτύχθηκε περισσότερο στις περιοχές όπου η πέτρα αποτέλεσε το βασικό οικοδομικό υλικό. Άλλου, στις ορεινές κυρίως περιοχές, οι πιο εκτεταμένες ξύλινες κατασκευές δημιουργήσαν πρόσφορτο έδαφος για την καλλιέργεια της ξυλογλυπτικής, που θαυματούργησε πρώτα α' όλα σαν εκκλησιαστική τέχνη. Τα ξυλόγλυπτα διακοσμητικά στοιχεία της παραδοσιακής κατοικίας, απλουστευμένα στο βαθμό που

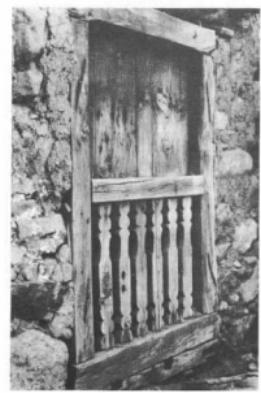
καθόριζαν οι ανάγκες της ζωής, αποτελούν γηγένης έργα λαϊκής τέχνης. Τα συναντάμε συνήθως στο ανώφιλο και στους παραστατούς της εξώπορας, στο «μετωπίδι» (ξύλινη συνίδα) πάνω από την πόρτα, στα πλαίσια των παραθύρων, ακόμη και στο κάλυμμα του υπχανισμού ιδιόμορφης κλειδωνιάς με μοχλού που άνοιγε με ειδικό για κάθε κλειδωνιά οδοντωτό ξύλινο κλειδί.² Ο τύπος αυτός ξυλογλυπτικής κλειδωνιάς οώλεται ακόμη σε χωριά της Πιτανιάς (π.χ. Φικάρδου, Γούρι, κ.ά.). Ρόδακες σε συνδυασμό με σταυρό κοσμούν το ορθογώνιο κάλυμμα κλειδωνιάς και τη

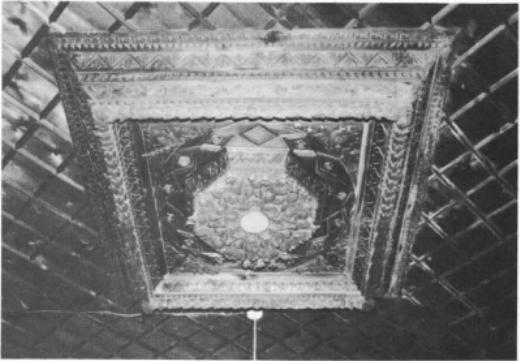
5. Διακοσμημένη απόληξη τόξου καμάρας σπιτιού στο χωρίο Πέρα Ορεινής.

6. Ξυλόγλυπτη κλειδωνιά πόρτας σπιτιού στο Γούρρι.

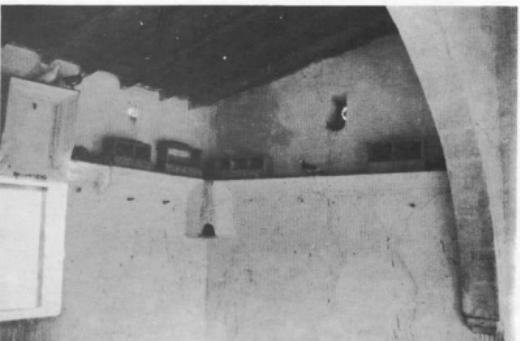
7. «Παρμάκια» στα παράθυρα της «Οικίας Μακρή» στην Παλιά Κακοπετριά.

8. Ξυλόγυπτο ταβάνι αρχοντικού της οδού Αξιοθέας, Παλιά Λευκωσία.

9. Τοιχογραφία από σπίτι λαϊκής αρχιτεκτονικής στο χωριό Πέρα Ορεινής.

10. Γύψινη «σουβάντζα» σπιτιού στην Τόχνη.

λαθή πόρτας από το Γούρρι (εικ. 6). Τα πιο συντήμασμένα θέματα στους ξυλόγυπτους παραστατούς είναι φοιλιδιότο σκάλισμα σε επόλληλες σειρές, κυματιστές ή τεθλασμένες γραμμές (zig-zag) σε συνδυασμό με κουκικίδες, ρόδακες, οριζόντια σχηματοποιημένα δέντρα κ.ά. Παρόμοια γεωμετρικά μοτίβα κοινούν κινητά ξύλινα ειδη της καθημερινής ζωής, π.χ. καρέκλες, πέταλα αργαλεών κλπ. Στο μέσο του ανωφίου το απλό σκάλισμα μπορεί να διακόπτεται από σταυρό πλαισιωμένο από πουλιά, αετό ή συνθετότερο γεωμετρικό σχέδιο.

Στις ξύλινες διφύλλες πόρτες ολοσκαλιστούς είναι κατά κανόνα ο «κατεβάτης» ξύλινη ράδδος που, στρεμμένη στο άκρο του αριστερού φύλλου, καλύπτεται σε όλο το ύψος το σημείο επαφής των δύο φύλλων της πόρτας. Τα φύλλα της πόρτας άνως και τα παραμυρόφυλλα των παραδοσιακών σπιτιών της υπαίθρου, σε αντίθεση με κείνα των μοναστηριών έχουν κατά κανόνα πολύ απλουστέρο εγχάρακτο διάκοσμο από παραλήλες καθετες ραβδώσεις ή ρόμβους.⁴

Πίσω από την πρώτη εντύπωση μιας ομοιόμορφης επανάληψης κρύβονται πολυάριθμες παραλλαγές και των πιο απλών ακόμη σχεδίων. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η ποικιλία των ξύλινων κιγκλιδωμάτων στα παράθυρα, που είτε φτανούν ως το μέσο του ανοιγμάτος είτε συνεχίζονται πάνω από οριζόντιο διαχωριστικό καλύπτοντας ολόκληρο το ανοιγμα. Τα κάγκελα αυτά, γνωστά σαν «παρμάκια» (από την τούρκικη λέξη *parmak* = δάκτυλο) εμφανίζονται σε διάφορους τύπους καφαρωτών και με ποικιλά περιγράμματα («παρμάκια ζεγγυριστά»). Συνθύσανται με παραμυρόφυλλα από σανίδες που ανοιγούλειναν προς τα μέσα. Τέλιμα δεν υπήρχαν. Διακόπτοντας την ομοιόμορφη της τοιχογραφία, τα «παρμάκια» προσδίδουν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική και ήταν διαδεδομένα σ' όλες τις περιοχές της Κύπρου⁵ (εικ. 7).

Σε αγροτικά σπίτια που έχουν διχώρο με ξύλινη, νευκά (δοκάρι), τα κεφάλια και τα πλάγια στριγύματα των ξύλινων στύλων που την υποστάτζουν προσφέρονται επίσης για διακόσμηση που –όταν υπάρχει– αποτελείται από απλά εγχάρακτα γεωμετρικά σχέδια. Αντίθετα, πολύ πιο σύνθετα είναι τα ξυλόγυπτα φουρούσια που στηρίζουν τις νευκές στα πλουσιότερα δείγματα της αστικής αρχιτεκτονικής. Στα τελευταία διατηρούνται –ελάχιστα δυστυχώς ως τις μέρες μας– περίτεχνα ξυλό-

11. Ξύλινο καλούπι «σουβάντζας» από το Γούρρι.

γιώπτα ταβάνια με κεντρικό μετάλλιο (medallion) και κορνίζες τοίχων Χαρακτηριστικό του πλούτου και της τάξης για πληθυντική διακόσμηση, ανάλογη με κείνην των συνδικάνων των μοναστηριών, είναι τα ταβάνια του αρχοντικού της οδού Αξέδρας στην Παλιά Λευκωσία (εικ. 8). Αναλόγω ταβάνια, χρυσοποίητο και με ψηφρωπότιστό διάσκοπο, διατηρείται στον μοναδικό ωσδέμενο στην Κύπρο διακοσμημένο με τοιχογραφίες αντά στο αρχοντικό του Χατζή γεωργάκη Κορένειου (τέλος 18ου αιώνα). Τοιχογραφία πολιτείας και διακοσμητικά στοιχεία του χώρου αυτού –πολύχρωμες συνθέσεις λουλουδούων– μπορούν να παραληφθούν με παρόμιους σύγχρονες διακοσμήσεις εσωτερικών αρχοντικών σ' όλη την έκταση της Οθωμανικής επικράτειας (Ελλάδα, Βαλκανικά, Ανatolia).⁶

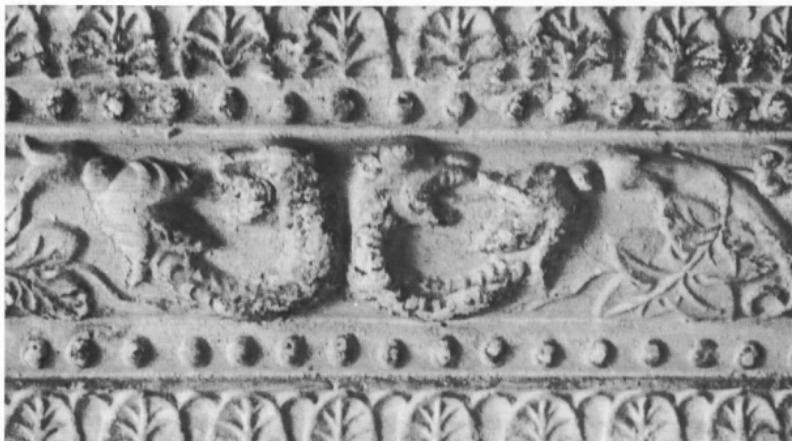
Δυστυχώς ελάχιστα και μεμονωμένα

δείγματα λαϊκής ζωγραφικής έχουν σωθεί στην Κύπρο. Σπανιότατες εί-

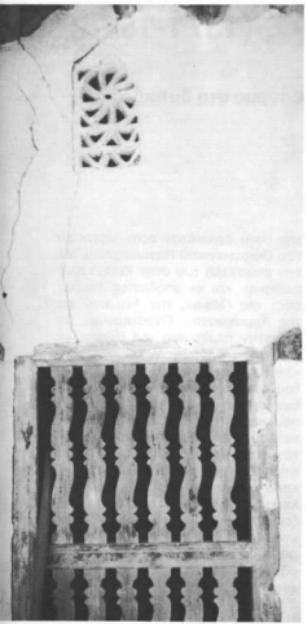
ναι οι εικονιστικές παραστάσεις (πρώους του 1821 ή φημισμένων αθλήτων σε παλά καρεφεία) και διατηρούνται μόνο αποσπασματικά. Τα διαδικασματικά στοιχεία που τις συνδέουνται – γηράτες, λουλούδια σε γλάστρες κ.ά. αποτελούν την επίδραση νεοκλασικών βεμάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λαικού χαρακτήρα τοιχογραφίες σε πολλά παρόδιασης αρχεκτονικής του χώρου Πέρα Ορεινής. Τη συχτική με τη γέννηση γιαυού επηρεάζει με πλαισιώνουν λιοντάρια, (εικ. 9) ενώ σε αποσπασμάτα άλλων συνθέσεων στο ίδιο διάματο διακρίνεται ατμόπλοιο, δικέφαλος αετός, μπόκαμποι, ταΐνιες γεωμετρικών μοτίβων κ.ά.

Άλλο αξιόλογο μορφολογικό στοιχείο εσωτερικών χώρων είναι η λεγόμενη «σουβάντζα». δηλ. ράφι τοίχου για τοποθέτηση διαφόρων σκευών. Εκτός από τις ξύλογλυπτικές και ζωγραφιστές σουβάντζες (γνωστές είναι του Τύπου Ακανθού

από το ομώνυμο χωριό ανατολικά της Κερύνειας) που στην πραγματικότητα είναι επίπλω προσαρμογές στον τοίχο, δημιουργήθηκαν διφόροι τύποι παρθίνων από γύψο με ποικιλία παραλλαγών. Η ορατή επιφάνεια των σουβάντων προσφέρεται ιδιαίτερα για χρήση διακοσμητικών τοποχείων. Η σουβάντα εκτείνεται κατά μήκος ενός ή και δύο τοιχών ή σχηματίζει μικρό ράφι. Στον ίδιο τοίχο μπορεί να υπάρχει και δεύτερη σουβάντα σε χαμηλότερο ύψος. Ως αριστερές περιοχές (π.χ. Τούχην, Μαρώνι) υπάρχουν σουβάντες που σχηματίζουν ορθόγωνο πλαίσιο με στροφή στο τοίχο, ίσως για τοποθέτηση εικόνας (εικ. 10).

12. Γύψιαν προσθήται στην «Ωκεία Πάταρλου» στα Πάνω Λεύκαρα. (λεπτομέρεια)

13. «αρσέρα» απίστο στο Λευκόνιο
(αρχείο Μουσείου Λευκωσίας)
Φωτ. Βάσας Χ' Μιχάλη.

διάκοσμος της σουβάντζας επαναλαμβάνεται κατά μήκος και μπορεί έτοι μια υπολογισθεί το μεγέθος του καλουπίου που χρησιμοποιήθηκε. Ακόμη και στο ίδιο δωμάτιο εμφανίζονται σουβάντζες καμμένες από διαφορετικά καλούπια. Τα ξυλόγλυπτα καλούπια ήταν έργα τέχνης, περνούσαν από πατέρα σε γιο, όταν αυτός συνέχιζε το επάγγελμα, και κυκλοφορούσαν μαζί με τους μαστόρους από χωριό σε χωριό. Τα καλούπια αυτά είναι σπάνια σήμερα. (εικ. 11)

Τα θέματα των γύψινων σουβάντζων, είναι παρόμοια με τα θέματα που καλύπτουν τα «πρόσωπα» των σεντουκών, αλλά συχνά αντλούνται από το πολύ πλουσιότερο ρεπερτόριο των έμπληκτων τέμπτων. Αξίζει να μελετηθούν ιδιαιτέρα τόσο οι συνθέσεις όσο και ο συμβολισμός που πιθανόν κρύβεται πίσω από το διακοσμητικό χαρακτήρα τους. Τα κυριότερα είναι: άγγε-

λοι, αντιθετικά τοποθετημένα λιοντάρια με συρές που απολήγουν σε θέλη, σχήματα ποιημένα δένδρα, ρόδακες, καμάρες και άλλα φυτικά και γεωμετρικό μοτίβο σε παράλληλες οριζόντιες τανίνες. Το θέμα του τυποποιημένου δέντρου (φοινικιάς;) που αποτελείται από πυκνό φαρόκκαλο συναντάμε και σε άλλες περιπτώσεις (π.χ. εγχάρακτο σε «μέτωπο» τοιμινάς στην Κακοπετριά ή σχηματισμένο με κομματια από κεραμίδια μέσα στη λιβόδομη στην πρόσοψη σπιτιού στα Πέρα Ορεινής). Ιδιαίτερα αγαπητό θέμα είναι το κλήμα με σταύρια και πουλιά κατά κανόνα σε συνδυασμό με αγγέλους ακόμα και με δράκους (εικ. 12). Η επίδραση της Εκκλησιαστικής τέχνης και ο θρησκευτικός χαρακτήρας ορισμένων μοτίβων είναι ολοφέρνετος.

Για πρακτικούς λόγους κατασκευάζονται αλλά έδωσαν τη διανοτητή για τη δημιουργία ενός εξαιρετικού διακοσμητικού στοιχείου της παραδοσιακής κατοικίας οι λεγόμενες «αρσέρες» ή «φουσλίδες» ή «αναψωτίδες», ήταν ορθογώνια κατά κανόνα ανοιγόμενα ψηλά στους τοίχους λίγο πάνω από τη στέγη και χρησιμεύουν για το φωτισμό και αερισμό του σπιτιού. Τα ανοιγόμενα αυτά, που κλείνονται με γύψην διάτρητη πλάκα, διακάποιτον τη μονοτονία της κάταστρησης επιφανειας των τοίχων αφήνοντας το φως να περνά μέσα από τα δυντελετά σχέδια τους (εικ. 13). Ρόδακες, αστερίες, σταυροί, ρόμβοι, δικέφαλοι αετοί, λουκουδιά, κυπαρίσσια κ.ά. αποτελούν το ρεπερτόριο των «αναψωτίδων» εκκρέοντας την ανεξάντλητη διάθεση του λαϊκού τεχνήτη να δώσει πνοή σε κάθε στοιχείο που προσφέρεται για τη συνδυασμό της πρακτικής χρήσης με την ομορφιά, της ζωής με την τέχνη.

Σημειώσεις:

- Β. Βλ. Αγγελική Γ. Πιερίδη, *Κυπριακή Λαϊκή Τέχνη*, (1980).
- Πλαισίο Σύρων σπιτιών του Καραβά. Λαπήπον κ.α. με γλυπτό διάσκοπο μοτίβων σε απομίμηση μεσαιωνικών και μεταγενέστερων δυτικών πρωτότυπων εικονών ο Σ. Στ. σύντομα στο βιβλίο του Αναδρούση στη λαϊκή Αρχιτεκτονική της Κύπρου, (1976) αλ. 102-3 εικ. 103, 104, 108, 110, 112 και Γ.Χ. Παπαχαράλαμπος Η *Κυπριακή Οικία* (1968). Πιν. LIV: Ξωπόρτη με ανάγλυφο λίθινο πλαισίο που κοσμούν κλάδοι με ροδιά, ρόδακες και αετούς με σταυρό στο κέντρο.
- Η Magda Ohnefalsch - Richter, *Griechische Sitten und Gebräuche auf Cyprus*, (1913), εικονική (Ιαφ. 8) και επελέγη το μηχανισμό παρόμοιος κλειδωνίας στο χωριό Πολιτικό, αλ. 18.

4. Ξύλινη διφύλλη πόρτα με σκαλιστούς ρόδακες εικονίζει ο Γ.Χ. Παπαχαράλαμπος ό.π. πιν. LII.

5. Παρόθιμα με «παρμάκια» στις περιοχές της Καρπούσιας αποδεικνύεται με το φακό του το 1878 ο John Thomson, *Through Cyprus with the Camera in the Autumn of 1878*. (1879) Vol. II pp. 38 και 51.

6. Π. Βλ. Βλ. Μικητάρη Μαυροπούλου, Τα αρχοντικά της Σιάτιστας (1964)

Features of Decorative Folk Art in the Traditional Architecture of Cyprus

F. Rizopoulou - Higoumenidou

This article gives an outline of a broader subject concerning folk art features, which decorate special parts of houses of traditional architecture in Cyprus, dating from late eighteenth to early twentieth centuries.

More specifically it refers to the stone carved decoration on doorways—sometimes inspired from mediaeval, Frankish prototypes—on capitals of stone columns supporting arched verandas and on arches in the interior of houses; further to the symbolic representations on protective stone carved lintels placed above doorways of houses. Fine specimens of woodcarving are found among the decorated frames of doors and windows, doorlocks, woodcarved ceilings in rich houses of urban architecture. Wall paintings in houses of folk architecture are exceptional in Cyprus and survive only in fragments.

Another characteristic morphological feature found in the interior of traditional houses in many villages all over Cyprus constitute the gypsum shelves with ornaments in relief formed with a wooden mould. Motives such as rosettes, lozenges, arched buildings, stylized birds, lions and cypresses are similar to those found on wooden chests and other pieces of folk art furniture; other motives such as angels, scroll vines with grapes, dragons etc., seem to have been inspired from the much more sophisticated ecclesiastic art. Rosettes, stars, eagles, cypresses and geometric patterns form the repertoire of ornaments in the cut plaques covering sky-lights on the upper part of the walls or traditional houses.

In all the above mentioned examples folk art enhances and enriches traditional architecture by transforming features or practical singificance into works of art.